

МЯСТОТО НА ДЪРЖАВАТА В ТРИЪГЪЛНИКА НА ЗНАНИЕТО¹

Петър Атанасов²

Резюме

С настоящата статия се цели извеждането на основните фактори за успешна реализация на триъгълника на знанието, като е направен опит да се дефинира и мястото на държавата. Ползотворната и успешна работа в триъгълника на знанието е процес, в чиято основа лежи дълбоко осъзната необходимост от всички заинтересовани страни. Въпросното осъзнаване е естествен и бавен процес, който не би могъл да се реализира административно, но това не означава, че не би трябвало активно да се подкрепя. На този фон нарастването на разходите за иновации би имало положителен, но не съизмерен ефект. Не по-малка важност от осигуряването на финансов ресурс има създаването на условия и предпоставки за ефективна работа в разглежданата посока. Въпросните условия и предпоставки включват дългосрочна визия, която да не страда от политически сътресения, законодателна, нормативна и регулаторна рамка, където според нас, държавата би трябвало да намери своето място и роля.

Ключови думи: държава, триъгълник на знанието, иновации;

THE PLACE OF THE STATE IN THE TRIANGLE OF KNOWLEDGE

Petar Atanasov³, Plovdiv University

Abstract

This article aims to bring out the main factors for the successful realization of the knowledge triangle, and an attempt is made to define the place of the state. Fruitful and successful work in the knowledge triangle is a process based on the deeply realized need of all stakeholders. Awareness in question is a natural and slow process that could not be implemented administratively, but this does not mean that it should not be actively supported. Against this background, the increase in the cost of innovation would have a positive but disproportionate effect. No less important than the provision of financial resources is the creation of conditions and prerequisites for effective work in this direction. The conditions and prerequisites in question include: a long-term vision that does not suffer from political turmoil, a legislative, regulatory and regulatory framework where, in our view, the state should find its place and role.

Key words: state, knowledge triangle, innovation;

¹ Статията е част от работата по проект МУ21-ФИСН-020/27.01.2021 г. на тема: „Интегриран експериментален подход за изследване на сътрудничеството между висшите училища и бизнес организациите“, финансиран от Фонд „Научни изследвания“ при Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

² Петър Атанасов Атанасов работи като главен асистент във Факултета по Икономически и социални науки - катедра Финанси и счетоводство при ПУ „Паисий Хилендарски“, гр. Пловдив. Преподава корпоративни финанси и има интереси в областта на капиталовите пазари.

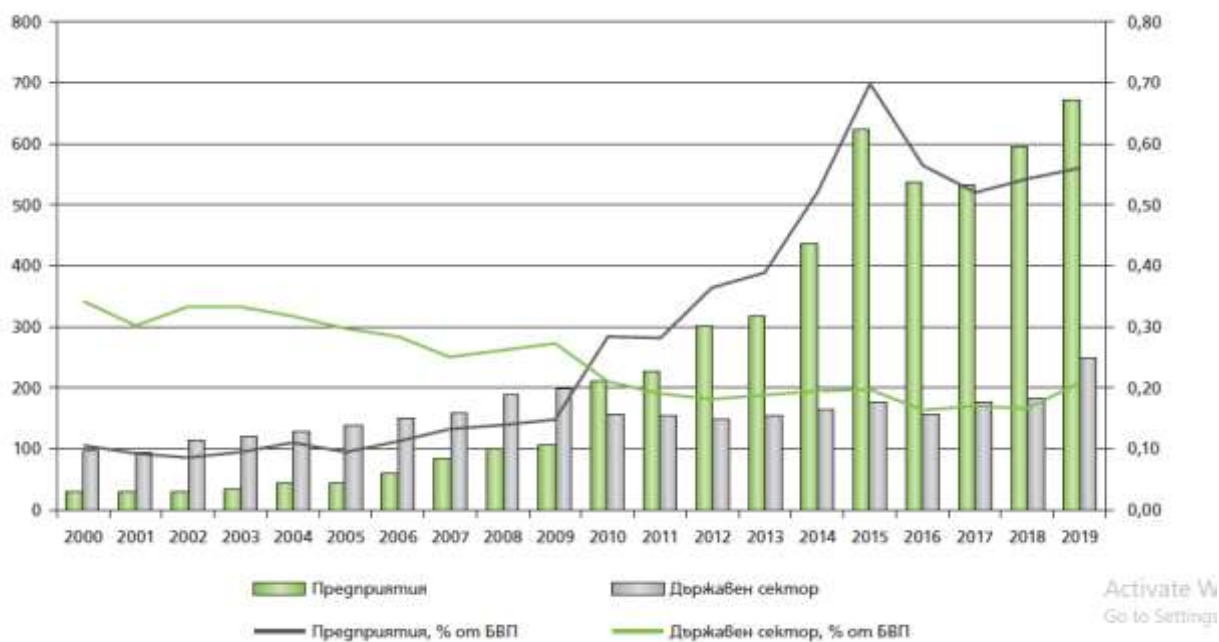
³ Petar Atanasov works as a chief assistant professor in the Faculty of Economics and Social Sciences, Department of Finance and Accounting at Plovdiv University “Paisii Hilendarski”; Lecturer on Corporate Finance and has interests in the field of capital markets.

ОСНОВНИ ФАКТОРИ ЗА УСПЕШНОТО РЕАЛИЗИРАНЕ НА ТРИЪГЪЛНИКА НА ЗНАНИЕТО

В съвременния глобализиран свят основните конкурентни предимства се основават на иновативността, а не на стойността на разходите и размера на данъците, както за съжаление е у нас. Изграждането на икономиката върху базата на иновативността е един от доказаните подходи за постигане на висок просперитет. Просперитетът в едно общество е натрупването на решения за човешките проблеми. Решения, които не възникват автоматично при инвестиции в научни изследвания и образование, а следва да бъдат свързани с иновациите (Stam, 2011)

Триъгълникът на знанието най-често се дефинира като взаимодействието, работата или зависимостта между бизнес, наука и иновации или наука, образование и иновации. Бизнесът има своето неизменно място като двигател и заинтересована страна в триъгълника на знанието. Макар да са различни сегменти науката и образованието са близки, понякога се допират и дори пресичат, поради което би могло да се поставят под един знаменател. Иновацията от своя страна се явява желаният резултат или продукт, плод на работата в триъгълника на знанието, с чиято помощ да се постигне просперитет. Иновативността в триъгълника на знанието не е самоцел, а би трябвало да има подчертано практико-приложна стойност. За разлика от бизнеса и науката иновацията няма лице, тя е резултат за последните и в крайна сметка се трансформира в просперитет за обществото. Лице на обществото, обаче, в достатъчно аспекти се явява държавата.

За успешното функциониране на триъгълника на знанието са необходими редица фактори и предпоставки. Сред по-важните от тях са: наличие на благоприятна среда или екосистема, дългосрочна визия и мотивация, както и адекватно финансиране. Ако разгледаме последния фактор – финансирането на иновативността през призмата на разходите за научноизследователска и развойна дейност, като процент от БВП според данни на OECD ще установим следните ориентировъчни факти: към 2019 г. лидер е Израел с 4.93%, следван от Южна Корея с 4.64%, в Япония се заделят около 3.19%, в САЩ около 3.07%, а в ЕС 2.47% (OECD, data) За сравнение, въпросните разходи у нас са под един процент от БВП. Да съпоставяме съотношения към БВП на различни по структура, култура и богатство общества не е коректно, така че последното би могло да послужи само като груб ориентир. Интерес представлява и структурата на финансиране на работата в триъгълника на знанието, където условно се разглеждат два основни източника - държавата и бизнеса. Държавата финансира иновациите и в много по-развитите от нас пазари, но не се разглежда като част от триъгълника на знанието. У нас финансирането от страна на държавата е значително по-високо от средното за ЕС, което е за сметка на бизнеса. От Фигура №1 се вижда, че до 2009 г. размерът на финансиране на НИРД от страна на държавата превъзхожда финансирането от страна на бизнеса, което е прецедент в ЕС. Съвсем първично бихме могли да допуснем, че последното се дължи на факта, че допреди тридесет години държавата е финансирала иновациите на сто процента, но това важи и за пазари като Чехия, Полша и други, където картината е различна. Поглед върху финансирането на иновативността от страна на бизнеса у нас показва наличието на относително скромно (в сравнение с ЕС) такова, причините, за което предизвикват интерес. От една страна бизнесът у нас заплаща сравнително ниски разходи, както и най-ниските данъци в ЕС. В някаква степен обяснение за размера на финансиране на иновативността от бизнеса би могъл да бъде фактът, че не малка част от компаниите у нас са дъщерни дружества или тези решения принадлежат на компаниите майки. Такава констатация, обаче, би имала само частично обяснителен характер.

Фигура №1 Разходи за НИРД предприятия и държавен сектор, 2000-2019 г.**Източник: Иновации БГ 2020**

Друг съществен фактор за успешната реализация на работата в триъгълника на знанието е мотивацията на участниците. Относно последната - ако иновацията се реализира успешно - това би било благоприятно за всички заинтересовани страни. В икономическата наука се приема, че обектите са рационални и макар да е емпирично доказано, че това твърдение не важи за всички, то важи за достатъчно голямата част от тях. Изхождайки от тук, би трябвало да се вземат под внимание интересите на заинтересованите страни и да се предложи сценарий, който да ги удовлетворява и мотивира. Относно бизнеса, макар и опростено, това означава приходите от успешната иновация да са по-високи от направените разходи, като е редно да се отчете влиянието на поетия риск и други фактори. Също така се очаква иновацията да донесе на бизнеса качествени конкурентни предимства и потенциал за бъдещ растеж. Други положителни за бизнеса резултати от успешната работа в триъгълника на знанието биха могли да бъдат обезпечаването на необходимите му изследвания, анализи и технологии, както и достъп до високо квалифицирани кадри. Инвестицията от науката е по-скромна спрямо останалите участници, тя по-скоро е получател на парични потоци, като се очаква да предложи решения, близки до материята, с която се занимава. Погледнато по този начин и през призмата на рационалността мотивацията на науката се визуализира ясно. Друг е въпросът, че за успешната реализация на процеса е необходима една много по-отворена и активна позиция. За успешната реализация в триъгълника на знанието от изключителна важност е факторът прозрачност, който се измерва с дълбочината на отношенията и наличието на взаимно доверие. Следствие на прозрачността е друг ценен за триъгълника на знание фактор, а именно – ерозирането на границите между участниците в процеса. Процесът би могъл да се онагледява, като възможност представители на науката да реализират проекти в бизнес среда, а представители на бизнеса – да могат да работят в редовете на науката.

Следващият основен фактор за успешното реализиране на триъгълника на знанието е създаване и поддържане на благоприятна среда или екосистема. Ползотворната и успешна работа в триъгълника на знанието е процес, в чиято основа лежи дълбоко осъзната потребност за открита съвместна работа от всички заинтересовани страни.

Въпросното осъзнаване е еволюционен и бавен процес. Той представлява ценности и култура, като не би могъл да се реализира административно, но би трябвало активно да се подкрепя. Създаването на благоприятна екосистема включва наличието на дългосрочна визия, която не страда от политически сътресения, законодателна, нормативна и регулаторна рамки. Науката, образованието и бизнеса, както и техните взаимодействия се формират и развиват по различен начин в различните пазари, като всеки един от тях има своя специфичен контекст за организиране на триъгълника на знанието (Stam, 2015).

ДЪРЖАВАТА И ТРИЪГЪЛНИКА НА ЗНАНИЕТО

Макар да не се разглежда като част от триъгълника на знанието, във всички пазари, където тази концепция е добре реализирана, държавата заема важна роля от приемане на стратегически важни документи и визия, през финансирането до създаване на благоприятна екосистема и накрая употребата на продукта иновация. Въпросната роля се обуславя от редица сериозни аргументи по-важни, от които са:

- ✓ Сред основните интереси на държавата е просперитетът на обществото, а оттук следва мотивацията за повишаване на последния, фактор, за което се явява иновативността.
- ✓ Преразпределя най-големия финансов ресурс.
- ✓ Явява се най-големия работодател.
- ✓ Формира законодателната и регулаторна рамка, което може да включва: приемане на дългосрочна и устойчива визия спрямо триъгълника на знанието, създаване на благоприятни условия за съвместна работа, предлагане на благоприятни възможности за финансиране и данъчни преференции, актуализиране на патентното законодателство и съобразяването му с нуждите на процесите в триъгълника на знанието.
- ✓ Осъществява (у нас с изключителна тежест) значима част от разходите за иновации.
- ✓ Осъществява (у нас с изключителна тежест) значима част от разходите за наука.
- ✓ Не на последно място общите ценности, визия и воля на бизнес, наука и държава биха имали силно синергичен ефект.
- ✓ Основната част от стратегическите документи касаещи триъгълника на знанието се приемат от държавната власт.

Интересна проява на държавата, при това на пазар като САЩ, където последната има относително ниско тегло спрямо частния бизнес, е създаването на т.нар. spin-off фирми. Това са финансирани от федерални агенции новосъздадени компании, основани с цел комерсиализиране на изследователските резултати, но с възможност да запазят контрола върху интелектуалната си собственост. По този пример много западноевропейски правителства приемат законодателни промени в посока патентна активност, с което гарантират правата на изпълнителите на публично финансирани изследвания, каквито са университетите. В страни като Швеция, с помощта на инкубатори, във фокус попадат дори отделни учени и изследователи (Wright, Clarysse, Mustar, Lockett, 2007).

За успешната реализация на триъгълника на знанието в различните държави се създават структури, които да облекчат комуникацията и да скъсят дистанцията между заинтересованите страни. Въпросните структури като тип биха могли да бъдат: бизнес инкубатори, центрове за върхови технологии, агенции, включително министерства, като последната проява безспорно кореспондира с държавата.

ИЗВОДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ

В съвременния глобализиран свят основните конкурентни предимства се основават на иновативността, като последната е един от доказаните подходи за постигане на висок просперитет. През последните двадесет години в Европейският съюз и България са създадени редица амбициозни стратегии за успешната реализация на триъгълника на знанието и изграждане на икономика базирана на иновациите. За съжаление трезвата и критична оценка на ниво ЕС, и особено у нас, показва незадоволително ниво на постигнатите резултати.

Всъщност, да потърсим мястото на държавата относно триъгълника на знанието е опит да видим нещо, което намираме за очевидно. Въпреки, че не се приема, като част от триъгълника на знанието, във всички пазари, където тази концепция е успешно реализирана, държавата заема изключително важна роля. Роля, която включва ключови елементи като приемане на стратегически документи и дългосрочна визия, законодателна, нормативна и регулаторна рамки, финансиране и поощряване на иновативността. Намирането на успешен дизайн, който показва точното място на държавата спрямо триъгълника на знанието, преминава през задълбочен преглед на теоретичните модели и емпиричните доказателства, като от изключително важно значение е да се отчетат националните специфики.

БИБЛИОГРАФИЯ

OECD Data, Available: <https://data.oecd.org/rd/gross-domestic-spending-on-r-d.htm> .

Stam, E., *Entrepreneurship, Innovation and Institutions*, 2011.

Stam, E., *Entrepreneurial Ecosystems and Regional Policy: A Sympathetic Critique*, 2015.

Wright, M., Clarysse, B., Mustar, P., Lockett, A., *Academic Entrepreneurship in Europe*, 2007.